

לכבוד
חה"כ בנימין נתניהו, ראש הממשלה
משרד רוה"מ
ירושלים
אדוני ראש הממשלה,

הנידון: יישום שלא כדין של חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי

בחודש נובמבר 2009, בעקבות ויכוח ציבורי נוקב סביב "חוק המאגר הביומטרי", הסמכת את מזכיר הממשלה, עו"ד צבי האוזר, לבוא במו"מ עם הגורמים הרלוונטיים ולהגיע לפשרה בכל הקשור לחוק. בעקבות זאת גיבש צוות האוזר הסדר, שלפיו החוק יוחל בהדרגה, וכי תערך תקופת מבחן (פיילוט) של שנתיים. קיומו של הפיילוט הוא יסוד מרכזי בחוק, שכן הוא בא לבחון את אופן יישום הוראות החוק ו"את נחיצות קיומו של מאגר ביומטרי ומטרותיו, את המידע שיש לשמור במאגר ואת אופן השימוש בו" (ראה סעיף 41 לחוק).

בימים האחרונים לאחר דיונים פנימיים סוערים, שהתקיימו הרחק מעין הציבור, הודיע משרד הפנים כי בכוונתו להתחיל בביצוע הפיילוט "הביומטרי". אנו מבקשים להתריע בפניך, כי הגורמים הרלבנטיים שמובילים את המהלך פועלים בניגוד לפשרה שיוזמת, על מנת לקדם אינטרסים המנוגדים לתכליתו של חוק המאגר הביומטרי, תוך פגיעה קשה ובלתי מידתית בזכויות יסוד ובמשטר הדמוקרטי במדינת ישראל.

מיד לאחר שגובשה הפשרה חל בה כרסום חמור. הוכנסו בה שינויים שנועדו לאלץ את תושבי ישראל להשתתף בפיילוט הביומטרי, למרות שההסכם דיבר על השתתפות על בסיס וולנטרי. למרות זאת, חברי כנסת שהתנגדו לחוק הצביעו בעדה, על יסוד ההנחה שבתקופת המבחן ניתן יהיה לעמוד על יתרונותיו וסכנותיו של המאגר הביומטרי.

ואכן, פיילוט ראוי הוא תנאי להבטחת העקרונות שעמדו ביסוד ההסדר שגיבש צוות האוזר. בלעדיו לא ניתן יהיה לדעת האם וכיצד ראוי להקים מאגר ביומטרי, ולבחון את האיזון הראוי בין יתרונותיו הנטענים אל מול סכנותיו, העלויות העצומות שכרוכות בו, ומעל הכל - את הפגיעה הבלתי הפיכה בפרטיות האזרחים. אנגליה והולנד, למשל, שהיו בשנים האחרונות נושאות הדגל בקידום יוזמות דומות, הודיעו לאחרונה על ביטול תכניות המאגר הביומטרי, בין היתר בשל כישלון תכניות הפיילוט בנושא בארצן.

דומה שחשש מפני כישלון דומה בישראל, הביא את הגורמים הממונים על ביצוע הפיילוט לתכננו בקווים גסים ורשלניים ובאופן שלא ניתן יהיה להפיק מיישומו לקחים ומסקנות. התכנית שמשרד הפנים מתכוון להפעיל אינה מגדירה את יעדי הפיילוט, חסרה תנאים לתקפות הפנימית והחיצונית של תוצאותיו, ואין בה שיטות מדידה ומדדים להצלחה ולכישלון. הפיילוט המתוכנן אינו מהווה מבחן של ממש, אינו מסוגל למלא את יעדיו, ועצם הפעלתו בצורה הנוכחית תהווה הפרה של הוראות החוק. לעמדה זו שותפים גם גורמים מקצועיים במשרד המשפטים.

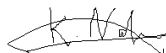
פגם חמור נוסף נוגע למתווה הטכנולוגי של המאגר. במקור, המאגר הביומטרי תוכנן והוצג לציבור ולכנסת כאמצעי להבטחת תעודות זהות ומרשם האוכלוסין. הלכה למעשה, המאגר הביומטרי "נחטף" על ידי המשטרה, והוא עתיד להיבנות בדרך מסוכנת ופוגענית במיוחד, כדי לשרת מטרות זרות לתכלית החקיקה.

דוגמא טובה לכך ניתן לראות בהתייחסות להצעתו של פרופ' עדי שמיר, שאפשרה אגירת הנתונים הביומטריים באופן שיבטיח הגנה טובה יותר על פרטיות האזרחים, מבלי לגרוע כהוא זה מהמטרה שלשמה מוקם המאגר (קיומו של מערך הנפקה אמין ומהימן של מסמכי זיהוי, ומניעת האפשרות שמתחזים יצליחו להוציא לעצמם תעודות זהות ודרכונים מזוייפים). הצעה זו מאפשרת להשיג את מטרת החוק הביומטרי תוך צמצום הפגיעה בזכות החוקתית לפרטיות והפיכתה למידתית יותר, כפי שמתחייב מהוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. פקידים בכירים במשרדי הפנים, המשפטים והאוצר קיבלו בהתלהבות את הצעתו של פרופ' שמיר, והיא אף זכתה לתמיכת הרשות הלאומית לאבטחת מידע בשב"כ. אלא שבסופו של דבר נדחתה ההצעה בעיקר בשל התנגדותם העיקשת של המשטרה והמשרד לביטחון פנים, שחששו שיישומה יקשה על יכולה של המשטרה לעשות שימוש תדיר ושוטף במאגר הביומטרי. במילים אחרות: הפיילוט והמאגר הביומטרי יבנו בשיטה שסכנותיה ופגיעותיה בזכויות הפרט חמורות יותר, אך ורק כדי שניתן יהיה להעמידם לרשות המשטרה הלכה למעשה.

הפגמים שתיארנו לעיל נובעים בין היתר מכך שתהליך יישום החוק והפיילוט נעשה בחדרי חדרים, הרחק מעינו הפקוחה של הציבור ונבחריו, על מנת להעמידם בפני עובדה מוגמרת, להסתיר מהם את המחלוקת הקשה שנטשה בתוך המנהל הציבורי ולמנוע ביקורת ציבורית עניינית. השקיפות הכרחית ומתחייבת בסוגיה רגישה זו. התקנות הנוגעות למאגר ולפיילוט חייבות להתפרסם ולעמוד להתייעצות ציבורית עוד לפני חתימתן. חובה זו עולה בקנה אחד עם ההלכה הפסוקה ועם הנחיות היועץ המשפטי לממשלה, שלפיהן חקיקת משנה שיש לה השלכות על זכויות אדם, ראוי שתעשה על סמך התייעצות עם הציבור. בענייננו, אף ניתנו הבטחות מפורשות ברוח זו מצד שר הפנים ופקידים בכירים הנוגעים בדבר. בפועל, לא רק שלא שיתפו את הציבור בתהליך, אלא שההחלטות התקבלו בדיונים חשאיים על מנת לרוקן מתוכן את הדיון הפרלמנטרי שעתיד להתקיים בנושא. נסגרו עסקאות חשאיות בין פקידי הרשות לבין חה"כ שטרית, שכבר הכריע בעניין למרות שהוא עתיד לעמוד בראש ועדה פרלמנטרית מיוחדת שאמורה לדון, לפקח ולאשר את התקנות.

לסיכום, א. מדובר בפיילוט שהוא למראית עין בלבד בניגוד להוראות החוק ולהסדר שגיבש צוות האזור. ב. המאגר שנועד לצרכי רשות האוכלוסין הרחב את ייעודו על מנת שהמשטרה תוכל לעשות בו שימוש יומיומי ואינטנסיבי, וזאת במחיר של סיכונים ממשיים לפגיעה חמורה באינטרסים ביטחוניים, ובזכות לפרטיות של אזרחי ישראל, כפי שהרוב המכריע של המומחים מתריע. ג. העדר שקיפות ודיון ציבורי בתהליך והפיכת הדיון הציבורי בממשלה ובכנסת למראית עין ולחסר כל ערך ממשי. לאור זאת, אנו מבקשים לכנס בדחיפות את ועדת השרים לנושא הביומטרי או לחילופין את הצוות שגיבש את הפשרה בראשות עו"ד צבי האזור על מנת: לבחון את התלוות ולבנות הליך פיקוח וביקורת אמיתיים ומסודרים, לפעול לכך שעיצוב הפיילוט יבוא לדיון ציבורי ויהיה שקוף במטרה לבנות פיילוט אמיתי ולא למראית עין, ושהמאגר כולו יבנה בצורה אשר מצמצמת ככל שניתן את הפגיעה הבלתי-מידתית בזכויות יסוד.

בכבוד רב,

פרופ' קרין נהון, בית הספר למידע, אוניברסיטת וושינגטון
עו"ד אבנר פינצ'וק, האגדה לזכויות האזרח בישראל

העתקים:

חה"כ אלי ישי, שר הפנים
פרופ' יעקב נאמן, שר המשפטים
חה"כ דר' יובל שטייניץ, שר האוצר
חה"כ מיכאל איתן, השר הממונה על שיפור השרות לציבור
חה"כ מאיר שטרית, יו"ר ועדת המדע והטכנולוגיה בכנסת
עו"ד צבי האוזר, מזכיר הממשלה
מר מלכיאל בלס, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (ייעוץ)